

Stichting Behoud Mijneenberg Oranje-Nassau IV
Website: <http://www.mijneenberg.nl>
KvK nummer: 14077300
Bankrekening 84.75.23.691 RABOBANK Heerlen
<http://www.mijneenberg.nl>

Aanvraag aanwijzing Mijneenberg Oranje-Nassau IV als beschermd Rijksmonument

14 April 2008

Inhoudsopgave

1. Plaatselijke aanduiding.....	4
2. Belanghebbende aanvrager	4
3. Kadastrale gegevens.....	4
4. Omvang.....	4
5. Belang van de mijnneenberg uit oogpunt van Monumentenzorg	5
5a. Ouderdom.....	5
5b. Vervaardigde zaken	5
5c. Onroerend goed.....	5
5d. Cultuurhistorische waarde.....	6
5e. Landmark / Stadsgezicht	7
5f. Ensemble waarde	7
5g. Bedreiging.....	8
6. Toelichting doel Stichting Behoud Mijneenberg ONIV	8
6a. Opvatting stichting.....	8
6b. Visie stichting.....	9
6c. Federatie voor Industrieel Erfgoed Nederland.....	10
6d. Comité van Aanbeveling.....	10
6e. Regionaal en landelijk draagvlak	10
7. Eventuele restauratieplannen en eventueel nieuwe bestemming.	11
7a. Cultuurhistorisch monument met museumfunctie.....	11
7b. Euregionaal, internationaal perspectief: Cultuurhistorisch monument met recreatieve elementen.11	
8. Beschrijving exterieur en bouwgeschiedenis van de mijnneenberg	12
<i>Opbouw mijnneenberg</i>	14
9. Beschrijving interieur van de mijnneenberg.....	14
9a <i>Wat is mijnneenberg?</i>	14
9b <i>Markant aspect interieur</i>	14
10. Recente originele kleurenfoto's exterieur (<i>bijlage 3</i>).....	14
11. Recente originele kleurenfoto's interieur (<i>bijlage 4</i>).....	15

Lijst met bijlagen:

Bijlage 1	Statuten Stichting Behoud Mijneenberg ONIV
Bijlage 2a	Kadastrale gegevens object mijnneenberg ONIV
Bijlage 2b	Kadastrale kaart object mijnneenberg ONIV
Bijlage 3	Recente foto's exterieur object mijnneenberg ONIV
Bijlage 4	Recente foto's interieur object mijnneenberg ONIV
Bijlage 5	Tekeningen mijnneenberg ONIV
Bijlage 6	Correspondentie beleid inzake ontwikkeling mijnneenberg ONIV
Bijlage 7	Document Commissie Ruimtelijke Kwaliteit Heerlen d.d. 6 april 2004
Bijlage 8	Document Provinciale Adviescommissie Cultureel Erfgoed, d.d. 11 oktober 2004
Bijlage 9	Interne nota Rijksdienst voor de Monumentenzorg, d.d. 7 september 2001
Bijlage 10	Brief van Raad voor Cultuur aan het ministerie OC&W, d.d. 8 november 2004
Bijlage 11 A+B	Kopie selectie archief gemeente Heerlen – aanleg mijnneenberg ONIV
Bijlage 12	Kopie brief GS Limburg d.d. 1 februari 2005 (kenmerk: 2005/3643)

Met deze aanvraag verzoekt de Stichting Behoud Mijneenberg ONIV tot aanwijzing van de mijneenberg ONIV van de voormalige steenkolenmijn Oranje Nassau IV te Heerlen als rijksmonument op grond van de Monumentenwet.

Het betreft hier een nieuwe aanvraag voor een object dat reeds eerder is beoordeeld, en in het kader van de vigerende beleidsregels aanwijzing beschermde monumenten op verzoek opnieuw wordt ingediend. In de eerdere beoordeling is het object afgewezen (monumentnummer 528239). Naar mening van de stichting is er sprake van nieuwe feiten en gewijzigde omstandigheden welke een nieuwe aanvraag in overeenstemming met de voornoemde beleidsregels rechtvaardigen.

De gewijzigde omstandigheden houden direct verband met het per 15 februari 2008 bekendgemaakte besluit van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer waarbij de Maria-Christina wijk te Heksenberg (begrenzingskaart met kenmerk MSP/58/07) als beschermd stadsgezicht is aangewezen in de zin van artikel 1, onder g. van de Monumentenwet 1988.

Op de tweede plaats is de mijneenberg in zijn voortbestaan bedreigd nu de eigenaar formeel de afgraving vergunningtechnisch voorbereid. Dit feit is nieuw omdat de Provincie Limburg in haar eerdere advies aan de Minister (d.d. 1 februari 2005 met kenmerk 2005/3643) bescherming van de cultuurhistorische waarde en het landschapsmark van de mijneenberg wenst en mogelijk acht binnen het Provinciaal Omgevingsplan Limburg. Met dat advies suggereert de Provincie dat de berg door haar behouden kan blijven zonder dat daarvoor Rijksbescherming noodzakelijk is. Als de Minister zich in haar overwegingen mede hierdoor heeft laten leiden, dan is nu alle aanleiding opnieuw een aanvraag te doen. De Provincie verlaat haar eerdere opvattingen en is voornemens vergunning voor afgraving te verlenen.

De mijneenberg is ten derde nog niet eerder beoordeeld op zijn karakteristieke kenmerken als landmark en stadsgezicht. In deze aanvraag zullen wij het belang van deze kenmerken nader toelichten. Aanleiding is mede de dynamiek in de monumentenwet, welke op termijn bescherming omwille van andere waarden mogelijk maakt, getuige de uitspraken van mw ten Broeke tijdens de behandeling van het hoger beroep inzake de eerdere aanvraag door de Raad van State op 25 januari 2008 (zaaknummer: 200705078/1).

Op de vierde plaats is het natuurgebied de Brunsummerheide inmiddels aangewezen als Natura2000 gebied. De mijneenberg grenst direct aan dit natuurgebied en de natuurwaarden van dit gebied zijn integraal verbonden met de natuurwaarden van de mijneenberg.

Tenslotte is er sinds de gemeenteraadsverkiezingen van 7 maart 2006 sprake van een significante wijziging in de samenstelling van de Raad en het vigerende coalitieakkoord. De nieuwe Raad koos in meerderheid voor een nieuwe koers inzake de waardering en het beleid ten aanzien van het mijnverleden. Voorbeelden hiervan zijn o.a. de oprichting van het mijnmuseum, en de aanwijzing van de Maria-Christina wijk tot beschermd stadsgezicht. Gelet op deze nieuwe visie ten aanzien van het mijnverleden, ligt het in de lijn der verwachting dat ook het eerder afgegeven advies inmiddels is achterhaald en de Raad zich daarom opnieuw dient uit te spreken over de toekomst van deze mijneenberg, dit ook mede op basis van de eerder genoemde gewijzigde omstandigheden.

Resumerend zijn wij van mening dat bovengenoemde argumenten een nieuwe behandeling tot aanwijzing van de laatste originele mijneenberg van Nederland als rijksmonument, inclusief het horen van de betrokken overheden, legitimeren.

1. Plaatselijke aanduiding.

De mijntsteenbergr van de voormalige steenkolenmijn Oranje-Nassau IV ligt in de gemeente Heerlen aan de rand van de wijk Heksenbergr en het ecologisch kerngebied de Brunssummerheide. De bergr ligt op het terrein van de huidige eigenaar: Sigrano Nederland b.v., Koolkoelenweg 40, 6414 XP, Heerlen.

2. Belanghebbende aanvrager

Stichting Behoud Mijntsteenbergr Oranje Nassau IV
p/a Heideveldweg 13a
6414 XJ Heerlen
Website: <http://www.mijntsteenbergr.nl>
KvK nummer: 14077300
Tel. 045 – 5630428, mobiel 06-51695890
Dagelijks bestuur: drs. A. Kampermann, Otto Zerdoner, Patrick Baaij.

Statutaire doelstelling (notarieel vastgelegd d.d. 10 juni 2003, *Bijlage 1*):

De stichting heeft ten doel:

- a. het instandhouden van de mijntsteenbergr ON IV;
- b. het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin des woords verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

Feitelijke werkzaamheden:

Primair tracht de Stichting haar doelstellingen te bereiken door o.a.:

- deze aanvraag waarin het verzoek om aan deze mijntsteenbergr de status van beschermd rijksmonument te verlenen centraal staat.
- het creëren van draagvlak bij de bewoners in de aanpalende woonwijken, de regio en landelijk, voor het behoud van deze mijntsteenbergr als beschermd rijksmonument.

In de praktische zin geeft de stichting uitvoering aan verwezenlijking van haar doelstelling door o.a.:

1. Het geven van voorlichting en informatie over alle zaken welke met de doelstelling verband houden.
2. Het onderhouden van betrekkingen met rechtspersoonlijke instellingen en personen die een gelijk of gelijkaardig doel nastreven, zowel in binnen- als buitenland.
3. Het gebruik maken van bezwaarschriften en juridische procedures welke de doelstellingen van onze stichting bevorderen.
4. Het bevorderen van een grotere bekendheid van de mijntsteenbergr en haar bijzondere waarde voor natuurlijke personen en overheden (plaatselijk, regionaal, nationaal en internationaal).

3. Kadastrale gegevens.

Kadastrale gemeente: Heerlen (*Bijlage 2a*)

Sectie: B

Perceelnummer: 6651

Kadastrale kaart: *Bijlage 2b*

4. Omvang.

De omvang van de mijntsteenbergr bedraagt naar ons weten ca. 11 ha en is gelegen buiten de bebouwde kom. Het volume bedraagt ca. 1.5 miljoen m³. Het hoogste punt is gelegen op ruim 150 m.+ NAP.

Zie ook: kadastrale kaart (*bijlage 2b*)

5. Belang van de mijnsteenbergr uit oogpunt van Monumentenzorg

De Monumentenwet 1988 verstaat onder monumenten alle vóór tenminste vijftig jaar vervaardigde zaken, welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde.

De mijnsteenbergr is een cultuurhistorisch monument omdat de berg een voor Nederland uniek en tastbaar bewijs is van het mijnverleden. Een mijnsteenbergr en een schachtbok vormen samen dé karakteristieken van een mijnzetel. In België en Duitsland zijn nog vele beschermdes mijnsteenbergen terug te vinden. Voor Nederland is deze aanvraag uniek omdat het de laatste onaangetaste en daarmee volledig in tact gebleven mijnsteenbergr betreft. Andere bergen zijn in het verleden gesaneerd of onherkenbaar gewijzigd en deels of geheel bebouwd. Geen van de voormalige mijnsteenbergen geniet momenteel een beschermdes status.

5a. Ouderdom

Het ontstaan van de mijnsteenbergr dateert uit de periode 1927-1967. De productie van steenkolen is sinds 1960 drastisch verminderd. Het grootste gedeelte is vervaardigd voor 1956 en is 50 jaar of ouder.

5b. Vervaardigde zaken

De Monumentenwet 1988 spreekt van vervaardigde zaken. De Wet noemt als voorbeeld gebouwen, fabrieksschoorstenen maar ook buitenplaatsen of stadsparken.

De mijnsteenbergr is volgens plan vervaardigd naast de voormalige steenkolenmijn Oranje Nassau IV. De tekeningen in *bijlage 5*¹ zijn daar illustratief voor. De ratio is dat zonder mijnsteenbergr de winning van steenkool onmogelijk zou zijn geweest. De mijnsteen moest op vrijwel steenworp afstand in de vorm van bergen (volgens geplande ontwerpen) opgeslagen worden, teneinde afvoer van mijnsteen te voorkomen (ratio-doel). Vervoer over langere afstand zou de steenkoolwinning financieel onrendabel maken. Bij de ontwikkeling van de mijnsteenbergr hebben de overheden, alsmede de Oranje-Nassau mijn ook veel aandacht besteed aan de vormgeving van de berg, opdat deze in het landschap zou passen. In *bijlage 6*² is historische correspondentie opgenomen waarmee met de gearceerde passages beleid in deze geïllustreerd wordt.

Naast opslag van mijnsteen werden de mijnsteenbergen gebruikt voor de opleiding van aankomende mijnwerkers. Veel mijnsteenbergen beschikten daarvoor over een OVS (Ondergrondse Vak School), een leerschool met mijngangen, welke zich in de berg bevonden, en waar de belangrijkste vaardigheden voor de praktijk aangeleerd werden.

5c. Onroerend goed

De mijnsteenbergr is naar opvatting van de stichting een onroerend goed in de zin van art 3:3 lid 1 BW. Art. 3:3 lid 1 BW bepaalt welke zaken onroerend zijn, namelijk: de grond, nog niet gewonnen delfstoffen, met de grond verenigde beplantingen en gebouwen en werken die duurzaam met de grond zijn verenigd.

In het portacabin arrest (HR 31 oktober 1997, RvdW 1997, 215 C; NJ 1998, 97) heeft de Hoge Raad een aantal criteria geformuleerd ter beantwoording van de vraag of een gebouw of werk als onroerend aangemerkt mag worden. Deze criteria zijn:

- a) een gebouw of werk kan duurzaam met de grond verenigd zijn in de zin van art. 3:3 BW, doordat het naar zijn aard en inrichting bestemd is om duurzaam ter plaatse te blijven;
- b) bij de beantwoording van de vraag of een gebouw of werk bestemd is om duurzaam ter plaatse te blijven, moet worden gelet op de bedoeling van de bouwer voor zover de naar buiten kenbaar is;
- c) de bestemming van een gebouw of een werk om duurzaam ter plaatse te blijven dient naar buiten kenbaar te zijn;

¹ De tekeningen zijn afkomstig uit het Stadsarchief van de gemeente Heerlen met dossier aanduiding 11083.

² De brieven zijn afkomstig uit het Stadsarchief van de gemeente Heerlen met dossier aanduiding 11083.

- d) verkeersopvattingen kunnen niet als zelfstandige maatstaf worden gebezigt voor de beoordeling van de vraag of een zaak roerend of onroerend is. Wel kunnen de verkeersopvattingen in aanmerking genomen worden bij de beantwoording van de vraag of een zaak roerend of onroerend is in die gevallen waarin onzekerheid bestaat of een zaak kan worden beschouwd als duurzaam met de grond verenigd, en voor de toepassing van die maatstaf nader moet worden bepaald wat in een gegeven geval wat als duurzaam, onderscheidelijk verenigd en in verband daarmee als bestemming en als naar buiten kenbaar heeft te gelden.

Toetsing van deze criteria aan de Mijntsteenbergr leidt tot het volgende:

- ad a) Gedurende de gehele periode dat de mijn Oranje Nassau IV in productie was, werd het gedolven mijntsteen na bewerking op de locatie van de Mijntsteenbergr gedeponerd. Afvoer van mijntsteen naar elders vond niet plaats. In de Mijntsteenbergr was tevens een OVS (Ondergrondse Vak School) gevestigd waarin jonge mijnwerkers in het mijnwerkersvak werden opgeleid.
- ad b) de Mijntsteenbergr werd opgebouwd om het gedolven mijntsteen niet naar elders te brengen maar direct op het mijntterrein van de mijn Oranje Nassau IV op te slaan. Dit gold overigens voor elke mijnlocatie, nu bij elke mijnlocatie een mijntsteenbergr aanwezig was.
- ad c) De bestemming van de Mijntsteenbergr was voor een ieder volkomen duidelijk nu tijdens de productie van de mijn dag in, dag uit gedolven mijntsteen op de Mijntsteenbergr werd gedeponerd.
- ad d) Voor wat betreft de verkeersopvattingen betreft kan nog gewezen worden op het feit dat de mijntsteenbergr met vegetatie begroeid was, hetgeen de duurzaamheid van de mijntsteenbergr onderstreept.

De aanvrager concludeert dat de Mijntsteenbergr als onroerend in de zin van art. 3:3 lid 1 BW gekwalificeerd dient te worden. Deze conclusie wordt bevestigd door de uitspraak in zaaknummer 200705078/1 (Raad van State) d.d. 12 maart 2008.

5d. Cultuurhistorische waarde

De aanvraag tot aanwijzing als beschermd rijksmonument is ter herinnering aan een uniek stukje nationale geschiedenis, de Nederlandse steenkoolwinning, waarbij in Zuid-Limburg ruim 58.000 personen tot begin jaren '70 van de vorige eeuw werkzaam waren. Het was de grootste industrie die Nederland ooit gekend heeft en vormde de motor van de voor- en naoorlogse economie. De mijnindustrie markeerde het landschap van het zuiden. Industrielandschappen worden vaak geassocieerd met vervuiling en stank. Er zijn echter ook positieve associaties, zoals werk en welvaart. Ook het esthetische aspect bij industrielandschappen is vaak interessant (bijvoorbeeld Rijnmond, De Staatsmijnen). Industrielandschappen, ontstaan in de vorige eeuw, ervaren we nu vaak als monumentaal. Dit geldt in de eerste plaats voor de bebouwing. Als gevolg van de snelle ontwikkelingen bij het industrialisatieproces en de daar uit voortkomende innovaties worden de vroegste industriële bebouwingen van een steeds grotere zeldzaamheid. Momenteel zijn uit die tijd slechts twee oude mijngebouwen bewaard gebleven als monumenten. Dit zijn het gebouw, apparatuur en toren van Schacht No.2 van de ON-1 mijn in Heerlen, en de zogenaamde "Nulland Schacht" van de Domaniale Mijn in Kerkrade. De mijntsteenbergr van de ON-IV is van verstrekkende betekenis als uniek landschapsartefact uit het mijnverleden³ en staat daarvoor krachtig symbool. Daarnaast geeft het ook het gevoel van herkenning van identiteit voor de omliggende wijken. De zeldzaamheid is een min of meer doorslaggevend criterium voor eventuele plaatsing op de rijksmonumentenlijst. Het is van nationaal belang. Tot deze conclusie kwam ook de Raad voor Cultuur in haar advies van 8 november 2004 met kenmerk mon-2004.01267/2 (zie bijlage 10). De Raad voor Cultuur is van mening dat deze steenberg van groot cultuurhistorisch belang is. De belangrijkste motivatie hiervoor ligt in het feit dat schachtbokken en steenbergen de enige visuele getuigen zijn van de mijnindustrie. Vorm en ligging acht de Raad voor Cultuur daarbij niet van belang voor de waardstelling van deze mijntsteenbergr als rijksmonument.

³ Cultuurhistorische waarde: In samenhang met de nog bestaande spoorwegdijk levert de berg een bijdrage aan de identiteit van Heerlen en is het een herkenningspunt in de route van Terworm naar de Brunsummerheide (groen 2, Beleidsnotitie Gemeente Parkstad, 1-12-2003).

5e. Landmark / Stadsgezicht

Volgens de commissie Ruimtelijke Kwaliteit van de gemeente Heerlen (zie bijlage 7) is de mijnneenberg een historisch gegroeid herkennings- en oriëntatiepunt dat binnen het uiteengelegde karakter van Parkstad Limburg, met haar policentrische opbouw, uit stedenbouwkundig oogpunt van betekenis is. Hij geeft vorm aan een aantal stadsgezichten en bepaalt in verschillende straatbeelden het perspectief.

Tot eenzelfde conclusie kwam ook de Provinciale Advies Commissie Cultureel Erfgoed. Volgens deze commissie bezit de mijnneenberg belangrijke historisch geografische waarde en vormt de berg een landmark voor de gemeente en regio (zie bijlage 8). Wat betreft de woonbebouwing rondom de mijnneenberg zijn er nog vele relictten van de mijngeschiedenis, zoals de Maria Christina wijk, welke een toegevoegde ensemblewaarde vormen voor de mijnneenberg en omgekeerd. Eenzelfde conclusie trekken ook Gedeputeerde Staten van Limburg in hun eerdere advies aan de Minister. In dit advies schrijven Gedeputeerde Staten dat "wij verwachten daarbij de cultuurhistorische waarde te kunnen respecteren door het aanzien van de berg als visueel landmark te bewaren" (zie bijlage 12)

Tenslotte wordt het landschappelijke belang van de mijnneenberg zelfs benadrukt in een interne nota van de Rijksdienst voor de monumentenzorg (bijlage 9). In diezelfde nota staat ook vermeld dat als gevolg van de uniciteit van deze mijnneenberg de cultuurhistorische zeldzaamheidswaarde zeer groot is geworden. Beide waardestellingen zijn voor de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aanleiding om in bovengenoemde nota te pleiten voor het behoud van deze berg.

De stichting verzoekt op basis van het bovengenoemde de mijnneenberg tevens te beoordelen op de waardestelling als beschermd landmark en stadsgezicht.

5f. Ensemble waarde

Maria Christina wijk (Heerlen-Heksenberg)

Bij besluit van 15 februari 2008 heeft de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer de Maria-Christina wijk te Heksenberg (begrenzingskaart met kenmerk MSP/58/07) aangewezen als beschermd stadsgezicht in de zin van artikel 1, onder g. van de Monumentenwet 1988.

De Maria Christina wijk te Heksenberg ontleent haar beschermde status aan de relatie met het mijnverleden. Vanuit de wijk kijkt men direct uit op de mijnneenberg. De afstand tussen de Maria-Christina wijk en de mijnneenberg bedraagt ca. 300 m. In het eerder aangehaalde document van de commissie Ruimtelijke Kwaliteit van Heerlen (zie bijlage 7) wordt het belang van de ensemble-waarde tussen wijk en de mijnneenberg als landmark voor Parkstad Limburg impliciet onderschreven.

Leenhof (Landgraaf - Schaesberg)

De buurt **Leenhof** ligt in het westen van de gemeente Landgraaf in Limburg, en grenst daar aan de gemeente Heerlen. De buurt is genoemd naar de "Hoeve in het Leen" waar uiteindelijk de naam Leenhof van is afgeleid. Deze hoeve bestaat nog steeds en ligt tussen het voormalige kasteel Schaesberg en de kerk. De Leenhof was tussen de 14e eeuw en de 18e eeuw een leengoed. In 1904 kwam het in bezit van de Oranje Nassau Mijnen.

De directie van de Oranje Nassau Mijnen besloot rond de eerste wereldoorlog in Leenhof woningen te bouwen voor de mijnwerkers. Er werden drie groepen woningen gebouwd op het terrein tussen de Heerlenseweg en de kerk van Schaesberg. In 2007 werd de buurt Leenhof-Schaesberg eveneens tot beschermd stadsgezicht aangewezen i.v.m. de relatie tot het mijnverleden. Een deel van de buurt Leenhof kijkt overigens direct uit op de mijnneenberg ONIV.

5g. Bedreiging

De toekomst van de laatste, nog grotendeels in originele staat verkerende, mijnsteenbergen is bedreigd vanwege het feit dat eigenaar Sigrano Nederland B.V. een vergunning bij de Provincie Limburg heeft aangevraagd om de berg af te graven ten behoeve van delfstoffenwinning. Ook verlaat de Provincie daarmee haar eerder streven naar bescherming van monumentale waarden.

6. Toelichting doel Stichting Behoud Mijnsteenbergen ONIV

6a. Opvatting stichting

De Stichting Behoud Mijnsteenbergen ONIV pleit, conform haar statuten, voor het behoud van de mijnsteenbergen. Het belangrijkste argument voor behoud is de naar onze mening onschatbare cultuurhistorische waarde. Zonder de mijnen was Heerlen nooit de stad geworden die zij nu is. En de voormalige mijnindustrie bepaalt nog steeds in hoge mate het bijzondere karakter van de stad Heerlen en de regio Parkstad Limburg in het bijzonder. De mijnsteenbergen van de voormalige steenkoolmijn ONIV vormt hierbij een van de laatste overgebleven zichtbare en tastbare herinneringen aan dit zeer markante tijdperk.

Bij de aanleg van deze mijnsteenbergen is er veel aandacht geweest voor de inpassing in het landschap (zie bijlage 11 A+B). Dit heeft ertoe geleid dat vorm en locatie van de berg met de grootst mogelijke zorgvuldigheid gekozen zijn. Tot aan de jaren 30 van de vorige eeuw koos men veelal voor de eenvoudige en klassieke vormvariant met spits toelopende flanken. Daarna kreeg de landschappelijke inpassing meer en meer gewicht bij de keuze van vorm en locatie van mijnsteenbergen. De mijnsteenbergen van de Oranje Nassau ONIV is volgens de nieuwste landschappelijke inzichten ontworpen. Met de inbreng van de overheden op alle niveaus (gemeente, provincie, rijk) is er gekozen voor een variant met een tot op heden zichtbare relatie met de Heksenberg binnen het natuurgebied de Brunssummerheide. Daarnaast was de productiecapaciteit van een steenkoolmijn maatgevend voor de omvang van de mijnsteenbergen. Deze factoren tezamen hebben bijgedragen aan de definitieve keuze voor de vorm van deze mijnsteenbergen. Als gevolg van de vrij onverwachte sluiting van de steenkoolmijnen in Nederland, kon de berg niet helemaal volgens oorspronkelijk plan worden voltooid. De berg draagt als het ware een dubbele herinnering met zich mee, nl. het markante mijnverleden zelf en het evenzo markante en abrupte einde van de mijnbouw in Limburg.

De mijnstreek in het zuiden van Limburg kende in het verleden tientallen mijnsteenbergen van verschillende vormvarianten, welke inherent en onlosmakelijk verbonden waren met de exploitatie van de steenkoolmijnen. Duizenden mijnwerkershanden waren nodig om bruikbaar van niet bruikbaar steenkool te scheiden waarna de mijnsteen volgens plan tot de aanleg van de mijnsteenbergen hebben geleid. Zonder mijnsteenbergen was de exploitatie van de steenkoolmijnen onmogelijk geweest. Na de sluiting van de steenkoolmijnen werden in het kader van de operatie 'Van Zwart naar Groen' vrijwel alle mijnsteenbergen in de mijnstreek gesaneerd of heringericht waarbij de uniciteit en originaliteit verloren is gegaan. De enige uitzondering hierop is de mijnsteenbergen van de voormalige steenkoolmijn Oranje Nassau IV aan de rand van de wijk Heksenberg te Heerlen. Deze laatste mijnsteenbergen, uniek gelegen aan de rand van het beschermde natuurgebied de Brunssummerheide is tot op heden onaangetaast gebleven. Bijgevolg heeft de natuur op deze mijnsteenbergen zich in de loop der jaren kunnen ontwikkelen tot een uniek biotoop⁴ met verschillende bedreigde en beschermde species van flora en fauna. Het loofbos op de mijnsteenbergen is aan de noordflank van de berg op natuurlijke wijze volledig geïntegreerd met de flora en fauna van het direct aangrenzende natuurgebied de Brunssummerheide.

⁴ De term uniek bosbiotoop komt voort uit een natuurwaardenonderzoek dat op de mijnsteenbergen verricht is. Het onderzoek is opdracht van Sigrano Nederland b.v. uitgevoerd en op aanvraag beschikbaar.

Afgraving van deze laatste originele mijnsteenbergr zal niet alleen de onomkeerbare vernietiging van een voor Heerlen, en zelfs voor Nederland, belangrijk stuk industriële cultuurhistorie betekenen, maar tegelijkertijd ook de vernietiging betekenen van de unieke leefcondities voor de flora en fauna.

6b. Visie stichting

De bescherming van deze mijnsteenbergr in zijn huidige staat kan door toewijzing van de monumentenstatus in de visie van de stichting de volgende primaire belangen dienen:

- ❖ het behoud van uniek cultuurhistorisch erfgoed uit het voor Nederland zo belangrijke mijnverleden; de mijnsteenbergr is zowel letterlijk alsook figuurlijk op onlosmakelijke wijze verbonden met de stad Heerlen en de regio Parkstad Limburg. De mijnsteenbergr symboliseert als het ware het fundament waarmee de identiteit van deze voormalige mijnstreek blijvend verankerd is.
- ❖ de mogelijkheid om, na restauratie van de aanwezige oefengang, deze als origineel mijnmuseum in te richten. De ingang van de oefengangen zijn inmiddels deels ingestort, echter de dieper gelegen delen van deze gangen zijn volgens opgave van ter zake kundige experts en oud-koempels nog in tact. Volgens diezelfde deskundigen is de restauratie van deze mijngangen zonder meer mogelijk.
- ❖ Ensemble-waarde voor de eveneens tot monument aangewezen Maria-Christina wijk te Heksenbergr;
- ❖ Historisch gegroeid landmark / stadsgezicht voor Parkstad Limburg;

Ofschoon het natuuraspect⁵ bij de afweging van de monumentenstatus geen ontvankelijkheid geniet, zal het behoud van deze mijnsteenbergr in synergetisch verband een aantal unieke waarden beschermen zoals:

- ❖ het zichtbare en tastbare bewijs van een unieke symbiose tussen natuur en industrie.
- ❖ het behoud van de door onderzoek aangetoonde natuurwaarden welke tezamen een uniek biotoop vormen. Compensatie (plicht) voor de individuele soorten van flora en fauna staat in geen verhouding tot de natuurlijke samenhang der aanwezige soorten. De natuur op deze mijnsteenbergr valt tevens onder de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur hetgeen in principe betekent dat de aanwezige natuurwaarden vanuit het oogpunt van behoud reeds een speciale bescherming genieten.
- ❖ Het beschermen van de natuurwaarden in het ecologisch kerngebied de Brunsummerheide welke zich bevinden in het grensgebied met de mijnsteenbergr.

De feitelijke monumentenzorg zal na toewijzing van de monumentenstatus voornamelijk betrekking hebben op de algemene bescherming van de berg zodanig dat vorm en materiaal niet op andere wijze dan door natuurlijke erosie kunnen worden aangetast. De natuur, die momenteel aanwezig is op deze mijnsteenbergr, biedt hierbij reeds de nodige bescherming. Als gevolg van deze unieke wijze van zelfconservatie met betrekkelijk lage onderhoudskosten zal de mijnsteenbergr van een langdurig bestaan verzekerd zijn.

6c. Wetenschappelijk, cultuurhistorisch perspectief

Prof dr van der Dussen (cultuurhistoricus en voorzitter van het Comité van Aanbeveling van de mijnsteenbergr) belicht het belang van het behoud van de mijnsteenbergr vanuit het oogpunt van cultureel erfgoed. Hij noemt dat in een in versneld tempo ontwikkelende maatschappij als de onze er in toenemende mate behoefte bestaat het verleden in een of andere vorm 'vast te houden'. Dit is vooral van belang voor het leggen van een zinvolle relatie tussen het verleden en de toekomst, hetgeen mede verband houdt met de sociaal-maatschappelijke identiteitsvorming. Zonder deze wordt de voedingsbodem gelegd voor een maatschappelijke desoriëntatie. Dit geldt met name voor de regio waarvan Parkstad deel uit maakt en die de laatste decennia een stormachtige ontwikkeling heeft doorgemaakt. Het hoeft geen betoog dat het mijnverleden hierbij een belangrijke rol heeft gespeeld. De mijnsteenbergr fungeert in dit verband als een aansprekend historisch oriëntatiepunt van een in

⁵ de mijnsteenbergr grenst aan een beschermd natuurgebied dat is aangewezen als habitatrictlijngebied. De berg zelf biedt een speciaal milieu dat in Parkstad Limburg zeldzaam is. Vele bedreigde en beschermde dier- en plantensoorten komen hier voor.

hoge mate identiteitsbepalend verleden, dat als zodanig ook van bijzonder belang is voor het heden en de toekomst van de regio. Het begrip 'monument' noemt van der Dussen een dynamisch begrip. De laatste jaren is hieromtrent een ontwikkeling gaande, die de traditionele kaders overstijgt. De mijntsteenbergr is in dit verband zonder meer als een monument te kwalificeren. Tegenwoordig bestaat internationaal grote belangstelling voor zogeheten 'lieux de mémoire' ('sites of memory', 'Orte des Gedenken') van nationaal of regionaal belang. Dit vanwege hun bijzondere sociaal-culturele betekenis. Het monument van de mijntsteenbergr kan bij uitstek als een regionale 'gedenkplaats' worden beschouwd. Het besluit de mijntsteenbergr al dan niet af te graven betreft niet alleen de huidige generatie, maar ook toekomstige generaties. Een besluit tot afgraving is onherroepelijk en kan niet meer worden hersteld. De verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties dient bij een dergelijk besluit een cruciale overweging te vormen.

6d.. Federatie voor Industrieel Erfgoed Nederland

De aanvrager heeft contact gehad met de Federatie voor Industrieel Erfgoed Nederland. Het FIEN bestuur is van mening dat in het verleden soms erg snel besloten is het Limburgse mijnverleden af te sluiten. Zowel voor de huidige generatie die zich de steenkolenwinning nog herinnert als voor toekomstige generaties is het van belang dat in het landschap de sporen van dit menselijk ingrijpen zichtbaar blijven. Hoewel veel van dit industriële verleden in schrift en beeld is vastgelegd mist het een vorm van tastbaar erfgoed. In dit opzicht is het behoud van de mijntsteenbergr van groot belang. In breder verband vormt deze samen met het industriële erfgoed van de bedrijfstak in België en Duitsland het bovengrondse bewijs van het kolenbekken en de vormende invloed van de werkende mens op het landschap. Hoewel door de toenemende begroeiing van de steenberg het ongenaakbare aspect van de berg wordt verminderd, is er volgens de FIEN zeker sprake van een 'landmark'.

6e. Comité van Aanbeveling

Het ten behoeve van het behoud van de mijntsteenbergr opgerichte Comité van Aanbeveling⁶ dat bestaat uit politici en of terzakekundigen spreekt van 'een kans voor toekomstige generaties om 'tastbaar' kennis te blijven nemen van een voor Nederland zo markante cultuurhistorische ontwikkeling welke deze mijntsteenbergr als een stille getuige vertegenwoordigt.

De herinnering aan mijnen en mijnwerkers, de mijnwerkerssamenleving en een voor Nederland zo belangrijke en machtige industrie vervaagt snel nu de sporen van dat verleden definitief uit het landschap en de cultuur verdwijnen. Die herinnering is deels heroïsch en nostalgisch van aard, maar getuigt tegelijk ook van een zwarte bladzijde in de nationale geschiedenis. Immers mogen de slachtoffers niet vergeten worden, evenmin als de buitengewoon zware omstandigheden waaraan duizenden mensen werden blootgesteld.

De mijntsteenbergr van de ONIV is door mijnwerkershand gemaakt, en symboliseert voor velen de verzoening met het mijnverleden: zwart in de winter, groen in de zomer. De berg is landschapsbepalend, van verre waarneembaar en gaat op natuurlijke wijze over in het aanpalende natuurmonument Brunssummerheide. De berg is in velerlei opzicht van waardevolle betekenis, maar bij uitstek een voor Nederland levend document uit het mijnverleden. Het Comité wil de berg voor Nederland behouden'.

6f. Regionaal en landelijk draagvlak

De wijkraad Heksenbergr/Pronsebroek heeft op verzoek van de gemeente Heerlen binnen de wijken via een enquête gepeild naar de opvattingen van de burgers over het behoud van de mijntsteenbergr. Daaruit bleek een overgrote meerderheid (> 90%) voor behoud te zijn. De Stichting Behoud

⁶ drs T. Wöltgens (Voorzitter College van Bestuur Open Universiteit Nederland), drs A.B. Sackers (Burgemeester Gemeente Eindhoven), mr J. de Wit (Tweede Kamer lid voor de SP), drs F. Timmermans (Tweede Kamer lid voor de PvdA), drs J. van den Boogard (Sociaal Historisch Centrum voor Limburg), dr ir ing H.C. Kappelhof (voorzitter Vereniging Zwart Geen), prof dr W.J. van der Dussen (faculteit Cultuurwetenschappen, Open Universiteit Nederland), prof dr W. Kusters (Faculteit Letteren en Kunst, Universiteit van Maastricht), Ton van Reen (schrijver), dr B. Gales (Economische Sociale Geschiedenis, Rijksuniversiteit Groningen), dr K.J. Strank (Halden-Arboretum 2008, Freundeskreis Botanischer Garten Aachen e.V.), Federatie Industrieel Erfgoed Nederland.

Mijneenberg ON IV heeft daarna een handtekeningactie georganiseerd en de gemeente Heerlen een petitie overhandigd waaruit blijkt dat 99% van de bewoners van de omliggende wijken pleiten voor het behoud van de mijneenberg. Uit de lopende internetactie (<http://www.mijneenberg.nl>) komen vrijwel dagelijks steunbetuigingen uit het gehele land binnen.

7. Eventuele restauratieplannen en eventueel nieuwe bestemming.

7a. Cultuurhistorisch monument met museumfunctie

De Stichting Behoud Mijneenberg sluit in haar streven aan bij de Belvédèrestrategie waarin de cultuurhistorie uitgangspunt is voor ruimtelijke planvormingsprocessen. In deze gedachtegang wil de stichting behoud mijneenberg ON IV de mogelijkheid onderzoeken om -mede in een euregionaal perspectief- de berg educatief te exploiteren. Als kenmerkend voorbeeld citeren we een krantenknipsel dat januari jongstleden is verschenen in het Limburgs Dagblad:

“De gemeente Heerlen kan de beschikking krijgen over een uit duizenden stukken bestaande mijnverzameling. Voorwaarde is dat in de mijneenberg van de Oranje Nassau IV, de enige gaaf gebleven mijneenberg, een mijnmuseum komt. Hiervoor wordt een, uit privé-bezit unieke collectie ter beschikking gesteld die bestaat uit o.a. mijntelefoons, tientallen schoppen, evenzoveel houwelen, een personenlift, stofmaskers, brancards, stutten en waterpompen. Verzamelaar R. Bettink († 2006) uit Heerlen heeft zijn mijncollectie onder genoemde voorwaarde aan de gemeente Heerlen geschonken. Het betreft duizenden in goede staat verkerende onderdelen, werktuigen én kleding, waaronder ook boorhamers, persluchtleidingen, mijnfietsen, mijnwagens en spoor. Voorwaarde is echter dat de gemeente deze verzameling tentoonstelt in een, na restauratie, opnieuw te openen mijngang in de mijneenberg van de Oranje Nassau IV. Het betreft hier een zg. leergang, in mijnwerkers termen ‘de galerij’ genoemd. De galerij van de ON IV is vrij gaaf gebleven. Die galerij deed vanaf de jaren veertig van de vorige eeuw tot de jaren zeventig (toen de mijnen gesloten werden) dienst als praktijkschool voor jonge mijnwerkers. Honderden vijftien- tot achttienjarigen leerden er peilers zetten en stutten aan te brengen. Een mijnmuseum op deze originele locatie geeft de mijneenberg bovendien een nuttige en tegelijkertijd een toeristische functie.

Oud-mijnwerker de heer Bettink begon zijn verzameling toen de toenmalig premier Den Uyl in 1965 aankondigde de mijnen te sluiten. Het Industrion in Kerkrade en de nagebouwde steenkolenmijn in Valkenburg bezitten een bescheiden deel van wat dhr. Bettink bij elkaar wist te verzamelen (Bron: Limburgs Dagblad)”.

De Stichting Behoud Mijneenberg is bereid om in samenwerking met de Gemeente Heerlen (welke overigens positief staat tegenover het idee), eventueel de Rijksdienst en particulieren actief gestalte te geven aan verwezenlijking van deze plannen, zowel naar ontwikkeling als exploitatie.

Opgemerkt moet worden dat de stichting actief heeft bijgedragen aan de oprichting van het Heerlens Mijnmuseum. Het grootste museumstuk, de mijneenberg van de ONIV, hoopt de stichting aan de collectie te kunnen toevoegen.

7b. Euregionaal, internationaal perspectief: Cultuurhistorisch monument met recreatieve elementen

In euregionaal verband noemen we de Euregionale: Zukunftsinitiative im Aachener Raum (ZAR). In tegenstelling tot Nederland, kennen Duitsland en België herbestemmingen voor de aldaar gelegen mijnebergen. Een voorbeeld waarbij de Stichting graag aansluiting zoekt en ook politiek commitment voor vraagt, is de beleidsnotitie van de Nabu “Betreuung der Bergehalden” waaruit volgende tekst integraal is opgenomen:

“Nabu (nationale natuurvereniging in Duitsland) hat sich zusammen mit der Stadt Aachen, den Kreisen Aachen, Düren, Euskirchen und Heinsberg, der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens, der Regio Parkstad Limburg, Gewest Maastricht en Mergelland, dem Arbeitsausschuss der Regionalkonferenz Aachen, der IHK Aachen, AGIT mbH und Handwerkskammer Aachen um die Euregionale 2008 beworben und den Zuschlag erhalten.

Das Projekt trägt gleichzeitig regional- und ortstypische Eigenschaften. Die Bergehalde (vertaling: mijnteenbergen) des Juliageländes ist ein Element der grenzüberschreitenden, euregionalen Bergbaulandschaft. Die engere örtliche Situation der Freiraumelemente Juliaterain, Wurmaue und Nivelsteiner Sandwerke ist hingegen einzigartig: die Wurm bildet in diesem Fließabschnitt die Staatsgrenze. Die beiderseits der Grenze gelegene Wurmaue hat sich in den letzten 40 Jahren zu einem sehr wertvollen Naturraum entwickelt. Die Flächen des Julia-Geländes grenzen westlich unmittelbar an die Aue und überschütten diese teilweise. Jenseits der Bahntrasse auf deutschem Gebiet liegen die weiträumigen Flächen des Betriebsgeländes der Nivelsteiner Werke. Der Freiraum ist also durch harte Grenzen charakterisiert. Ziel des Projektes ist es, die Areale der Aufschüttungen und Abgrabungen beiderseits des Wurmtales für die Naherholung zu entwickeln. Dies geht einher mit einer räumlichen Gliederung des Naherholungsangebotes, die auch zur Entlastung der empfindlichen Wurmaue beitragen soll. Die ebenfalls harten Grenzen der Freiräume zu den Ortsrändern sollen durch eine Verzahnung der Siedlungsrandbereiche zu den Naherholungsbereichen aufgehoben werden. Gleichzeitig sind die Verbindungen zu den bestehenden Naherholungsgebieten in den Niederlanden und Deutschland zu entwickeln. Hierzu gehören u.a. der Grube-Adolf-Park, der Floeßer Busch sowie die Waldbereiche bei Hofstadt und Worm-Wildnis auf deutscher Seite, wie auch die Erholungsbereiche Carisborg und Berenbosch auf niederländischer Seite.
Bron: Nabu Kreisverband Aachen (<http://www.bergehalden.de>), Aken, Duitsland.

8. Beschrijving exterieur en bouwgeschiedenis van de mijnteenberg

- globale ouderdom (in 2004): 77 jaar
- architect: N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen, genaamd Oranje-Nassau Mijnen
- bouwgeschiedenis:

In 1886 maakte Henri Sarolea, een voormalige spoorwegbouwer uit Nederlands-Indie, plannen voor een spoorweg tussen Herzogenrath, Heerlen, en Sittard. De Duitse familie Honigmann, industriëlen en en mijnbouwers uit de Akenese regio hadden interesse getoond om de rijke kolenlagen bij Heerlen te ontginnen, maar zij hadden transportmogelijkheden nodig. De spoorweg was de perfecte oplossing, en Sarolea en de broers Friedrich en Carl Honigmann (1842 - 1903) maakten plannen voor een mijnbouwonderneming. Hoewel de regering in eerste instantie sceptisch stond tegenover het plan, slaagden de drie mannen erin om de onderneming te financieren, hierbij stond ook ir Lely, Minister van Verkeer stond aan hun zijde. De maatschappij werd genoemd "Maatschappij tot Exploitatie van Limburgsche Steenkolenmijnen". De publieke naam van de firma werd Oranje Nassau Mijnen, of kortweg ON-mijnen, genoemd naar de eerste concessie die werd verkregen, de concessie Oranje-

Nassau. De mijnen kregen geen namen zoals gebruikelijk, maar nummers, en werden na verloop van tijd bekend als de ON-I, ON-II, ON-III, en ON-IV.

In 1893 gaf Lely een concessie aan de maatschappij voor de ontginning van het kolenveld Oranje-Nassau (3378 hectare). Kort daarna verwierf de familie Honigmann de concessie voor het veld "Carl" (genoemd naar Carl Honigmann), groot 444 hectare. De familie, onder leiding van de mijnningénieur Friedrich Honigmann begon in 1894 met de aanleg van een mijn in de omgeving van Heerlen, welke later bekend werd als "Oranje-Nassau Mijn I". Honigmann slaagde erin om een schacht aan te leggen in de natte Limburgse bodem. Hoewel de meest gebruikte methode hiervoor de zogenaamde bevriestmethode van de Duitse mijnbouwkundige Poetsch was, gebruikte Honigmann bij de ON_1 een andere methode, gebruik makend van een visceuze vloeistof: "dikspoeling" genoemd. Hierbij was klei in suspensie aanwezig in de boorvloeistof, en omdat de geboorde schacht onder water stond, ontstond er een vortex in de vloeistof, waardoor de klei tegen de wand werd gedrukt. In de bevriestmethode, gebruikt voor veel andere Limburgse mijnschachten, werd de bodem bevroren door snel verdampende vloeistoffen door een netwerk van pijpen in de grond te pompen. De warmte voor verdamping koelde de bodem af, en uiteindelijk bevroor deze. De schacht werd op deze manier een werkbare plaats, en metalen en betonnen ringen werden gebruikt om de schacht stabiliteit te geven. De ringen werden weer afgedicht met beton.

In 1899, toen de eerste kolen werden gedolven van de "Oranje-Nassau Mijn I", (ON-I), begon de Honigmannfamilie aan hun tweede mijn, bij het dorpje Schaesberg in het Carl-veld. De mijn, voorlopig "Carl", genoemd, werd na voltooiing de "Oranje-Nassau Mijn II" (ON-II) genoemd. De mijn kwam in productie in 1904.

In 1900 overleed Henri Sarolea, een van de oprichters van de onderneming. Hij werd opgevolgd door Mr. A. Haex, die directielid bleef tot 1949. In 1908 verkocht de Honigmann familie hun aandelenpakket in de Oranje-Nassau Mijnen aan de Franse familie De Wendel, die staalfabrieken in Lotharingen bezat. De firma van de Wendels, Les Petit Fils de Francois de Wendel & Cie. had zijn hoofdzetel in Parijs. De Wendel-firma was geïnteresseerd in kolen voor cokes, en meende dat deze gevonden konden worden in Limburg, hoewel de twee reeds bestaande ON-mijnen huisbrandkolen (gas-arm) produceerden. Met de aanleg van een derde mijn in Heerlerheide in het noorden van de concessie, de (Oranje-Nassau Mijn III, of ON-III, start van de aanleg 1910), en later een vierde bij Heksenberg (Oranje-Nassau Mijn IV, of ON-IV, aanleg 1910 - 1927), probeerden zij gasrijke kolenlagen aan te boren, maar vonden deze niet in grote aantallen. Alleen in meer noordelijke en meer westelijke concessies, in eigendom van Staatsmijnen (DSM) werden dergelijke kolen in overvloed gevonden. Exploitatie van de in staatseigendom zijnde velden begon in de jaren 1906 - 1907 (Staatsmijn Wilhelmina, een aan de ON-II grenzende mijn, en later de Staatsmijn Emma). De Oranje-Nassau mijnen III en IV waren relatief kleine mijnen, met name de ON-IV, waarvan de aanleg, oorspronkelijk als ventilatieschacht voor de ON-III, startte in 1910-1913, maar welke pas in productie kwam in 1927. In 1923 kocht de maatschappij nog eens 174 hectares concessie, oorspronkelijk voor staatsexploitatie bestemd, waardoor het totale aantal hectare van de concessie van Oranje-Nassau Mijnen op 4016 hectares uitkwam.

Kijken we in het bijzonder nog naar de exploitatie van de ON IV en het ontstaan van de mijnsteenbergr (1927 – 1966):

- Productie: 13.754.000 ton
- In 1910 werd met de aanleg van de schacht (oorspronkelijk een ventilatieschacht voor ON-III) een aanvang gemaakt. Uiteindelijk werd het een "zelfstandige" mijn, maar het duurde tot 1927 voordat de mijn werkelijk in productie kwam.
- In 1966 werd het ondergrondse bedrijf gecombineerd met dat van de naburige ON-III mijn, en het bovengrondse bedrijf van ON-IV werd verlaten en later afgebroken (met uitzondering van de schacht, welke als tweede schacht van de ON-III diende).

Bron: Steenkolenwinning in Nederland (2002), TU Delft.

Later werd op de mijnlocatie een groeve voor kwartzand (lokaal "silverzand" genoemd) aangelegd, welke tot op heden in productie is en door Sigrano Nederland B.V. wordt geëxploiteerd. Vandaag de dag bestaat de Oranje-Nassau Groep B.V. nog steeds, zij het als investeringsmaatschappij in Amsterdam-Zuidoost (Hoogoorddreef 7, postcode 1100 DJ).

Opbouw mijnsteenberg

- constructie materiaal: mijnsteen (zie ook 9a)
- interessante onderdelen: "de Galerij", voormalige mijngang t.b.v. de OVS vakschool voor mijnwerkers, talrijke fossielen afkomstig uit het Boven Carboon.
- oorspronkelijke functie: directe opslag van mijnsteen en opleidingslocatie voor aspirant mijnwerkers
- huidige (officieuze en passieve) bestemming: blijvende tastbare en zichtbare herinnering aan het unieke mijnverleden, beschermende buffer tegen directe overlast uit de zandgroeve, bosbiotoop met unieke flora en fauna.

9. Beschrijving interieur van de mijnsteenberg

9a Wat is mijnsteen?

Mijnsteen is een verzamelnaam voor alle soorten restgesteenten die bij de winning van steenkool vrijkomen. De mijnsteenberg is opgebouwd uit mijnsteen.

De aardlagen waarin steenkool voorkomt zijn gevormd in de geologische periode het Bovencarboon (datering ca. 200 miljoen jaar geleden). In die periode ontstonden afwisselend afzettingen van veen, klei en zand. Onder invloed van grote belastingen door latere afzettingen die deze lagen afdekten, werd het veen omgezet in steenkool, de klei in kleisteen (soms leisteen) en de zandige afzettingen in zandsteen. Ook vormden zich overgangsgesteenten tussen de verschillende afzettingen. Mijnsteen kwam o.a. vrij bij het aanleggen van schachten, hoofdgangen en luchtsteengangen of bij een droge scheiding van steenkool en mijnsteen. Deze scheiding vond plaats d.m.v. het proces van breken en zeven; omdat steenkool gemakkelijker vergruist dan mijnsteen resteert in de grove mijnsteen uiteindelijk geen steenkool;

Bron: DWW Wijzer nr. 20, Ministerie van Verkeer en Waterstaat

9b Markant aspect interieur

Het interieur van de mijnsteenbergen fungeerde als leerschool (OVS) voor aspirant mijnwerkers. Ook in de mijnsteenberg van de ONIV bevindt zich een stelsel van oefengangen welke ten behoeve van de opleiding van aspirant mijnwerkers werd aangelegd. De reden van vermelding is dat er momenteel door de stichting, in overleg met oud-mijnwerkers aan de gemeente Heerlen een voorstel gedaan is dat voorziet in de restauratie van deze oefengang zodat deze in de vorm van een mijnmuseum zou kunnen worden opengesteld voor het publiek. Een museum in een monument. Voor de realisatie van zo'n museum is de stichting uit privé-bezit een grote en unieke collectie aan materialen en artefacten toegezegd⁷ (zie ook 7a).

10. Recente originele kleurenfoto's exterieur (bijlage 3)

- fotopagina 1 *De mijnsteenberg bij de ingang van de Brunsummerheide in de wijk Heksenberg te Heerlen.*
- fotopagina 2 *Vanaf het pad langs de mijnsteenberg vanuit de Brunsummerheide bezien in de wijk Heksenberg te Heerlen.*
- fotopagina 3 *De westkant van de mijnsteenberg ON IV in Heerlen (2x).*
- fotopagina 4 *De Zuidwestkant van de mijnsteenberg ONIV in Heerlen.*
- fotopagina 5 *De Westkant van de mijnsteenberg ONIV in Heerlen, bezien vanuit de Brunsummerheide / De Oostkant van de mijnsteenberg ONIV in Heerlen.*
- fotopagina 6 *De Zuidkant van de mijnsteenberg ONIV in Heerlen.*
- fotopagina 7 *De Oostkant van de mijnsteenberg ONIV in Heerlen.*
- fotopagina 8 *De Zuidoostkant van de mijnsteenberg ONIV in Heerlen.*

⁷ Het betreft hier delen van de collectie uit het privé-museum van dhr. R. Bettink, voormalig mijnwerker die tientallen jaren een unieke verzameling aan mijnspullen heeft aangelegd.

- fotopagina 9 *De Oostkant van de mijnteenberg ONIV in Heerlen / Zicht op de Zuidkant van de mijnteenberg ONIV in Heerlen van het middenplateau naar het hoogste kegelplateau.*
- fotopagina 10 *De Zuidkant van de mijnteenberg van de ONIV in Heerlen (2x).*
- fotopagina 11 *Begroeiing op de mijnteenberg van de ONIV in Heerlen (2x).*
- fotopagina 12 *Begroeiing op de mijnteenberg van de ONIV in Heerlen/ Zicht vanaf de mijnteenberg van de ONIV in Heerlen op de Brunsummerheide.*
- fotopagina 13 *De mijnteenberg van de ONIV in Heerlen gezien vanuit de wijk Vrieheide / De mijnteenberg van de ONIV in Heerlen gezien vanuit de rand van de wijk Heksenberg.*
- fotopagina 14 *De mijnteenberg van de ONIV in Heerlen gezien vanuit de wijk Palemig (2x).*
- fotopagina 15 *De mijnteenberg van de ONIV in Heerlen gezien vanuit de wijk Palemig.*
- fotopagina 16 *De mijnteenberg van de ONIV in Heerlen gezien vanaf de Roebroekweg in de wijk Heksenberg.*
- fotopagina 17 *De mijnteenberg van de ONIV in Heerlen gezien vanaf de Heideveldweg in de wijk Heksenberg (2x).*

11.Recente originele kleurenfoto's interieur (bijlage 4)

Voor het interieur zijn slechts de foto's beschikbaar van de ingestorte ingang van de OVS vakschool.

- fotopagina 1. *De ingang van de ondergrondse vakschool op de mijnteenberg ONIV te Heerlen.*
- fotopagina 2. *De ingang van de ondergrondse vakschool op de mijnteenberg ONIV te Heerlen (vervolg).*
- fotopagina 3. *Een beluchtingsput voor de ondergrondse vakschool op de mijnteenberg ONIV te Heerlen.*

